

Bilaga 2: CHECKLISTA: Ekosystemtjänstbedömning vid exploatering

1. Identifiera

Första steget innebär en identifiering av nuläget, men också av framtida potential och utveckling. Det viktiga är att identifieringen utgår från de olika ekosystemtjänsterna, inte från exploaterings ambitioner.

En sådan ekosystemtjänstanlys bör innehålla följande moment:

- Vilka ekosystemtjänster finns på platsen idag? Är det uppenbart att några saknas?
- Vilka ekosystemtjänster är viktiga för området och för dess brukare, nu och i framtiden?

Att tänka på vid identifiering:

- Bjud in till dialog – tidigt!
- Jobba förvaltningsöverskridande.
- Fokusera på de ekosystemtjänster vi är beroende av och som har potential i området.
- Finns tillräckligt med underlag? Vilken information behövs och finns det någon planerad utredning som kan kompletteras med den informationen? För en detaljplan kan en utökad behovsbedömning vara ett bra alternativ.

Exempel på ekosystemtjänster i staden. Källa: c/o City 2014

Exempel på checklista för identifiering av ekosystemtjänster i ett område, samt för identifiering av ekosystemtjänster som påverkas av ett projekt. Källa: Naturvårdsverket Rapport 6690.

Ekosystemtjänst	Om du utvärderar konsekvenser av ett projekt, en plan eller policy, använd även dessa kolumner					
	1. Finns i området? (Ja/Nej)	2. Vilka platser är särskilt viktiga? (Använd gärna kartverktyg)	3. På vilket sätt skapar den nytta?	4. För vem skapas nytta? (Beskriv)	5. Är ekosystemtjänsten hotad? (Om ja, beskriv på vilket sätt)	6. Vilka andra ekosystemtjänster är den beroende av, alternativt påverkar? (Försök beskriva påverkanskedjan)
Om du utvärderar konsekvenser av ett projekt, en plan eller policy, använd även dessa kolumner						
	7. Påverkas av projektet? (Ja/Nej)	8. På vilket sätt påverkas den? (Beskriv)	9. Vem gynnas eller drabbas? (Beskriv)	10. Hur kan påverkan undvikas, minimeras, restaureras eller kompenseras? (Beskriv möjliga strategier)		
Stödjande	EST 1					
	EST 2					
	... osv					
Reglerande	EST 1					
	EST 2					
	... osv					
Försörjande	EST 1					
	EST 2					
	... osv					
Kulturella	EST 1					
	EST 2					
	... osv					

2. Bedöma

En jämförelse görs utifrån vad som framkommit under identifieringen kontra den planerade utvecklingen av området.

Av jämförelsen bör framgå:

- Vilka ekosystemtjänster måste skyddas? Vilka är viktiga att stärka eller nyskapa?
- Finns konflikter mellan ambitionerna i stadsutvecklingen? Hur kan de hanteras? Kan samma tjänst utföras på annat sätt eller annan plats?
- Hur kan de gröna ytorna göras mer mångfunktionella? Vilka kvalitéer ska grönyterna ha?

Ett exempel kan vara: Ska vi ställa i ordning en park eller behålla befintlig natur?

Vi föreslår en bedömningsprocess utifrån ”fyra S”:

Skapa: Ekosystemtjänsten finns inte i området idag men behov finns. Nyskapande behöver ske.

Skydda: Ekosystemtjänsten finns men ekosystemet behöver skyddas för att inte kommande förändringar ska påverka.

Stärka: Ekosystemtjänsten finns men inte i tillräckligt stor utsträckning. Förstärkning av nuvarande behöver ske.

Skippa: Avvägning av andra intressen som finns i området medför att denna ekosystemtjänst inte kan bevaras. Detta bör kompenseras genom att ersätta på annan plats.

Jämförelsen mellan ekosystemtjänster och utvecklingsambitioner kan kräva kompromisser och dessa måste kunna hanteras. Ett möjligt sätt att göra det är via en MKB-process där man arbetar med alternativa utformningar eller lokaliseringar.

Ett viktigt sätt för att kunna hävda ekosystemtjänsternas betydelse är att kunna värdera dem. En sådan värdering behöver inte vara monetär utan som alternativ kan även andra kvantitativa eller kvalitativa värderingar göras.

Att tänka på vid bedömning:

- Vilka ekosystemtjänster är allra viktigast i området nu och i framtiden?
- Lista konflikter och sök lösningar. Prova olika varianter för att åstadkomma lösningar.
- Gör en SWOT-analys. Vilka styrkor, svagheter, möjligheter och risker finns utifrån ett ekosystemtjänstperspektiv?
- Vilka möjliga kopplingar/synergier kan skapas mellan olika ekosystemtjänster?
- Finns en samhällsekonomisk konsekvensanalys för området? Väger den in ekosystemtjänster?
- Om inte bör en sådan göras, åtminstone i ÖP, FÖP eller större DP.
- Hur kan andra ekonomiska värderingar göras?
- Gör kostnadseffektivitetsanalyser för ekosystemlösningar kontra tekniska lösningar.
- Ofta behöver man jämföra flera olika kriterier i samma värdering, en s.k. multikriterieanalys. Glöm inte att värdera alla förekommande ekosystemtjänster!
- Vilken tidshorisont utförs värderingen på? Eftersträva långsiktighet!

Exempel på checklista för att sammanställa utgångspunkterna för värdering av ekosystemtjänster. Källa: Naturvårdsverket Rapport 6690.

Ekosystem-tjänst	Direkt eller indirekt tjänst?	Om indirekt, vilka direkta tjänster leder den till?	Aktiviteter/ nyttigheter/ varor som genereras eller påverkas	Typ av värden (T.ex. användarvärden eller existensvärden?)	Hur ska värdet mätas?
EST 1					
EST 2					
EST 3					

3. Verkställa

Bedömningen och värderingen leder fram till svar som måste implementeras i planhandlingar och sedan vidare i avtal och genomförande. Dessutom kräver ekosystemens funktion en kunskap även i förvaltningsskedet. Det finns uppenbara risker för att funktionen och tanken annars tappas bort på vägen.

Även om verkställandet inte ligger inom planerarnas arbete bör man göra vad man kan för att underlätta framtida framgång. Precis som för många andra frågor är dialogprocesser viktiga för att förmedla mål och förankra beslut. Dialog bör initieras såväl med kommunens exploateringsavdelning, byggherre och i de fall det är möjligt även framtida förvaltare. I praktiken kan det till exempel leda till samfälligheter för skötsel av området.

För att verkställandet ska lyckas krävs tydliga riktlinjer i planeringens olika instrument och dokument. Plankartan kan i viss utsträckning juridiskt säkerställa ekosystemtjänster. Markbeläggning, odlingsplatser, marklov för fällande av träd, vegetationsbestämmelser och skyddsbestämmelser av trädgårdsanläggningar är exempel på vad som kan regleras i plankartan. Markanvisningar enligt jämförelseförfarande kan ge byggherren en förståelse för vilka krav som finns, vilket i sin tur kan leda till planerade åtgärder för hela fastigheten, inte bara för huset.

Att tänka på vid verkställande:

- Skriv riktlinjer i översiktsplanen om vilka utredningar som behöver göras inför kommande detaljplaner. Prioritera utifrån vilka ekosystemtjänster som är viktiga för olika områden.
- Formulera indikatorer för ekosystemtjänster och försök ordna uppföljningar av indikatorerna (t.ex. med hjälp av miljöskyddskontoret eller fastighetsägaren).
- Vikta kvalitet och ekosystemtjänster i samband med markanvisningar.
- Inled tidigt dialog med andra förvaltningar, t.ex. exploateringsavdelningen och miljöskyddskontoret.